

ДЕМОГРАФІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Демографічне старіння населення є глобальним явищем, яке спостерігається в більшості країн світу. Україна не є винятком. За даними Державної служби статистики України (ДССУ), на 01.01.2021 р. кількість осіб похилого віку (65 років і старше) становила 17,7 % від загальної чисельності населення. Через війну та масовий виїзд населення переважно працездатного та допрацездатного віку за кордон ця частка зростає. Так, за оцінкою експертів Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України у 2023 р. вона складатиме 19,1%, а за прогнозами до 2033 р. може перевищити 20%.

Основними демографічними детермінантами процесу старіння населення України є:

1. Зниження народжуваності, яке триває в Україні кілька десятиліть. Після незначного підвищення у 2002-2012 рр., у 2013-2021 рр. рівень народжуваності знову знизився до 1,16 дітей на одну жінку. Через війну, вимушеною та зовнішню міграцію, економічну нестабільність та інші фактори народжуваність в Україні знижується й надалі. За оцінкою фахівців у 2023 р. вона може досягти критичної позначки – 0,8. Це підтверджують дані Міністерства юстиції України, за якими у 2022 р. кількість народжених в Україні становила 209,3 тис. осіб, що на 24,6% менше, ніж у 2021 р.

2. Підвищення смертності, пов'язане з бойовими діями, небезпекою для здоров'я та життя, відсутністю доступу до медичної допомоги та іншими факторами. У 2022 р. кількість померлих в Україні становила 541,7 тис. осіб. У порівнянні з доковідним 2019 роком кількість смертей менша на 7%. Якщо ж не розглядати регіони, де ведуться активні бойові дії, та окуповані території, то, в середньому, кількість смертей за рік скоротилася на 16% до показників 2021 р. [1]. Однак, зрозуміло, що кількість померлих на тимчасово окупованих територіях є значною.

2. Масштабна міграція. Війна та економічна нестабільність призводять до великого потоку мігрантів, зазвичай молодого віку, за кордон. Це має подвійний вплив: з одного боку, відтік молодого населення зменшує рівень народжуваності, з іншого – залишається старше населення, що вносить свій внесок у процес старіння.

Вплив демографічних детермінант старіння населення України в умовах війни та повоєнного відродження на розвиток суспільства є значним. У економічній сфері це проявляється у зменшенні робочої сили, зростанні навантаження на пенсійну систему, зменшенні споживання, зниженні темпів економічного зростання. У соціальній сфері – у зростанні потреби в соціальних послугах для людей похилого віку, зростанні ризику бідності та соціальної

ізоляції людей похилого віку. У політичній сфері – у необхідності перегляду соціальної політики, спрямованої на підтримку людей похилого віку, необхідності забезпечення економічного зростання для створення нових робочих місць для молоді.

Для пом'якшення негативних наслідків старіння населення України в умовах війни та повоєнного відродження необхідно впроваджувати комплексні заходи, спрямовані на розвиток соціального капіталу [2], підвищення народжуваності, розвиток системи охорони здоров'я та залучення молоді до економіки.

Заходи щодо підвищення народжуваності повинні включати в себе:

Підтримку сімей з дітьми, такі як надання фінансової допомоги, забезпечення доступу до якісної освіти та охорони здоров'я для дітей, створення сприятливих умов для праці та відпочинку жінок.

Розвиток дошкільної освіти, створення мережі зручних та доступних дошкільних закладів.

Пропаганду сімейних цінностей, підвищення рівня обізнаності населення про переваги сімейного життя.

Розвиток системи охорони здоров'я повинен бути спрямований на:

Збереження здоров'я та життя людей похилого віку, зокрема, шляхом ранньої діагностики та лікування захворювань, забезпечення доступу до якісних медичних послуг [3].

Пропаганду здорового способу життя, підвищення рівня обізнаності населення про фактори, що впливають на здоров'я.

Залучення молоді до економіки повинно включати в себе:

Створення нових робочих місць, які відповідають потребам молоді.

Розвиток освіти та професійної підготовки, спрямований на підготовку молоді до сучасного ринку праці.

Забезпечення доступу молоді до фінансових ресурсів, зокрема, шляхом розвитку системи кредитування та грантової підтримки молодих підприємців.

Таким чином демографічне старіння населення України є серйозною проблемою, яка посилюється внаслідок війни та повоєнного відродження. Для пом'якшення негативних наслідків цього процесу необхідно впроваджувати комплексні заходи, спрямовані на підвищення народжуваності, розвиток системи охорони здоров'я та залучення молоді до економіки.

Література:

1. Опендатабот. <https://opendatabot.ua/analytics/death-2022>.
2. Дякович Л. Соціальний капітал як засіб поліпшення якості життя людей похилого віку. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України* 25 (2020): 154-162.
3. Шушпанов Д. Дякович Л. Соціальна відповідальність та підтримка здоров'я літніх людей в Україні. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 27 (2022): 98-107.